

Жүу - жепседү
советский ийде -
күчтерге —
МАК!

Агитатордың блокноды

Бастыра ороондордың пролетарийлери, бириккилөгөр!

АГИТАТОРДЫҢ БЛОКНОДЫ

2 №
февраль
1979 ж.

**КПСС-тинг Горно-Алтайский обкомының пропаганда ла
агитация бөлүги**

АМЫР-ЭНЧУНИ ЛЕ СОЦИАЛИЗМДИ КОРЫЫРЫНДА

23 февральда советский албаты ла оның черүчилери, бистинг гран ары јанындағы најыларыс Советский Черүнин ле Талайла йүрер Военный Флоттың 61 јылдыгын јаан көдүрингилүү темдектегилеер. Улу Октябрьдың революционный једимдерин корырына ла телекей ўстиндеги эн баштапкы социалистический государственного јеткер ѡок болорын јеткилдеерине төзөлгөн черүбис ле флодыс ат-нерелү ѡол ѿткөн, бойының јуучыл мааныларын качан да ундылбас макка курчаткан.

Октябрь јенген кийнинде Россияның ишмекчи клазына антарылган кулданаачы класстардың калапту удурлажын туй баскадый, революционный једимдерди телекейлик империализмин умзаныжынан корып алгадый черү керек болгон. В. И. Ленин социалистический Ада-Төрөлди корыры керегинде коо бүдүмдү ўредү иштеп тургускан, социалистический государствоның черүзин јаны бүдүмдү черү эдип төзөйтөнинин классовый аайын ла ээжилерин јартаган, јуу-јепселдү ийдекүчтерди партия башкаратаны — ол советский военный строительствоның төзөлгөзинин төзөлгрөзи, оның эн бийик ле турумкай ээжизи деп түп шүўлте эткен. Владимир Ильич јаны чөрүни ле флотты төзөөри, Октябрьский революцияның једимдерин јуу-јепселле корырын јеткилдеери јанынан партияның бастыра практический ижин башкарған.

Революцияны јуу-јепселле корыйтаны керегинде Лениннин аյыктандырып айткан сөстөринин ойгорын история илелте ле бүдүмжилүү керелеген. Улу Октябрь јенген ле кийнинде ичбайындагы контрреволюция ла телекейлик империализм Советтердин Ороонына удурлажа ёмё-јёмөлө туруп чыккандар. Советтердин јанын чыдагалак тужында тумалап койорго умзанып, јуу-јепселдү интервенцияны ла гражданский јууны шак олор баштаган. Ишмекчилердин ле крестьяндардың јиит республиказы фронттордың отту курчузында боло берген, оның

ўсти орто ёлүмдү јеткер јууктап келген. Ол күндерде телекейдеги баштапкы социалистический государствоның турар-турбазы чын керекте военный сурекка түртүле берген. «Социалистический республиканы јуу-јепселле корыры јогынан бис јүрүп болбогоныс» — деп, В. И. Ленин айткан.

1918 йылда 28 январьда ла 11 февральда Владимир Ильич Ишмекчи-Крестьянский Кызыл Черў ле Ишмекчи-Крестьянский Кызыл Флот төзөөри керегинде Албаты Комиссарлардың Соведининг декреттерине кол салган. Большевиктердин партиязы ла Советский башкару социалистический Ада-Төрөлисти корыырга туруп чыгаар деп қычырда, 1918 йылда февраль айда мундар тоолу ишмекчилер ле крестьяндар Кызыл Черўге киргендер. Кызыл Черўнинг отрядтары ла полкторы ол лотарыйын ўштүге удура барып, оның табарузын турумкай кайра согуп турғандар. Коркушту уур айалгаларда, гражданин жууның ла империалисттердин жуу-јепселдү интервенциязының от-жалбажына алдырган ороон хозяйственний бускалаңның айалгазында болордо, Коммунистический партия исторический ат-нерелү керек бүдүрген: практический ченемели јок то болзо, ол историяда баштапкы ла катап текшилик классово-революционный, регулярный, дисциплиналу черўни, јаны бүдүмдү че-рўни — ишмекчилердин ле крестьяндардың јанын корыйтан ийдени төзөп алган.

Кызыл Черў ишкүчиле јаткандардың социалистический једимдерин турумкай ла тынын қысканбай корып, акту, јайымданаачы јууны ўч јылдан ажыра откүрген.

Гражданин жууны јенгүлү божодоло, амыр социалистический строительствоны баштап, советский албаты, Коммунистический партия телекейлик империализмнен табылып турған јаантайынты чочыдуны толо кеминде шүүлтеге алгандар.

Германский фашизм 1941 йылда 22 июньда Советский Союзка удурлажа баштаган јуу телекейлик империализмнинг согулталар эдетен ийде-күчтерининг жуу-јепселдү эн јаан табарузы болгон. Сыранай башталганынан ла ала коркушту элбек, ууркату ла калапту болуп барган ол јуу советский албатыга ла оның Жуу-јепселдү Ийде-Күчтерине улудан улу ченелте болды. Телекейдеги баштапкы социалистический государствоның салымы ондо јарталып турған, бастыра кижиликтин келер ёйи учун, оны фашисттердин кулданыжынан аргадаары учун тартыжу ёдүп јаткан.

Ленинский Коммунистический партияга баштакан советский албаты олжочыла ёлүмдү тартышка јалтанбай, турумкай кирген. Айабас јанынан табарганынан, ийде-күчтери ле арга-

лары артыктаганынан улам, сүреен јаан јылыйтулардын баазыла фашистский Германия ла онын союзниктери баштап тарыйын удурум једимдерге једип алгандар. Же Јуу-јепселдү Советский Ийде-Күчтер эрчимдү ле калапту јуу-согуштар ёткүрип, фашистский Германиянын капиталистический телекейде эн јаан ийде-күчтү чөрүзин баштапкы ла катап тоқтодоло, агрессиянын онон ары таркаар јолын кезе соккылаган.

1941 јылда Москванин жанаңдагы исторический јуу-согушта немецко-фашистский чөрүнин төс биригүзи оодо соктырган, онызы јуунын одүп турган аайында кезем кубулта башталганы болгон. 1942—1943 јылдарда Волгадагы, Кавказ учун ла Курстын жанаңдагы јуу-согуштарда немецко-фашистский чөрүлөр јотконду согулталардан чучурап, орныжпас јылыйтуларга алдырган. Ада-Төрөл учун Улу јуунын ла бастыра экинчи телекейлик јуунын одүп турган аайында төс кубулта аңайып јеткилделген. Стратегический баштанкайды учына јетире бойынын колына алым, бастыра фронтло ийде-күчтү ичкерлешти элбеде баштап, Јуу-јепселдү Советский Ийде-күчтер фашистский олжочыларды бистинг Төрөлистиң јериинен чыгара сүргендөр. Олор бойынын интернациональный молжузын ак-чек бүдүрип, Европанын ла Азиянын көп тоолу албатыларын туш јерден қелген олжочылардын кулданышынан јайымдагандар. Советский јуу-јепседин согулталарына чыдашпай, 1945 јылда 8 майда фашистский Германия, 1945 јылда 2 сентябрьда дезе милитаристский Япония эрмек јогынан капитулировать эткен.

Германский фашизмди ле японский милитаризмди јенип чыгарга жөп албатылар ѡмёлётшён. Же ол јенүге једип аларында бистинг Јуу-јепселдү Ийде-күчтеристинг учуры эн јаан болгон. Советско-германский фронт экинчи телекейлик јуунын төс фронты болгон ине. Ондо фашистский Германия ла онын союзниктери 607 дивизиязын јылыйткандар. Мынызы ёскө фронттордогы јылыйтулардан ўч катаптан артыктай көп. Бистинг Јуу-јепселдү Ийде-күчтерис Япониянын миллион кижилю Квантунский чөрүзин чек оодо соголо, Ыраак Күнчыгыштагы јуунын учы-түбин озолодо аайлап койгон.

Советский албатынын јенүзи исторический де жанаңдан јолду-јаңду. Ол советский общественный ла государственный стройдын бүткен бүдүминен табылып чыккан. Бистинг строй капитализмди артыктап турганын ончо керектерде көргүсken. Көп национальностьорлу советский албаты јенүни јеткилдеген төс ийде болгон.

Ада-Төрөл учун Улу јуу социализмнин телекейдеги баштапкы ороонынын Јуу-јепселдү Ийде-күчтеринин јендирибезин, со-

ветский военный наука ла военный искусство артыктап турганин бүдүмжилүү керелеген. Стратегический ичкерлеш бистинг черўлердинг јуучыл керектерининг төс бүдүми болгон. Јууның јылдарында советский полководецтер ле военачальниктер 51-денг көп стратегический операциялар, ол тоодо 35 ичкерлейтен операция, откүргендөр. Москва ла Ленинград јанындагы, Волгадагы, Кавказ учун ла Курск јанындагы јуу-согуштар, Белоруссиядагы операция, Берлиндеги тартыжу ла онон до ёскёлөри јуулардың историязына военный искусствоның јаркынду јозокторы болуп кирип калган.

Коммунистический партияга ленинизмнинг идеяларына беринер санаалу эдип тазыктырткан советский черўчилир Улу Октябрьдың једимдерин тынын кысканбай корып, чын ла текшилей ат-нерезин көргүскендөр. Јуу-согуштардагы ат-нерелү керектери учун 7 миллионноң көп улус ордендерле, медальдарла кайралдаткан. 11,5 мундан көп черўчилир Советский Союзтың Геройы деп адаткан. Олордың ўч төртинчи ўлүзине шыдары — коммунисттер, 11 проценти — комсомолдор. «Кичүјер» деп бичигинде Леонид Ильич Брежнев мынайда бичийт: «Бистинг черўбистинг јуучылдарының, командирлерининг, политишилериининг ўлүзине не келишкенин эмди, чактың ўчинчи ўлүзи откөн соңында, эске алынганда, ол ончозы болгон, ого чыдажар аргалу болгон деп, кезикте бүтпей де турарынг. Је чыдашканыс, ончоны ёдүп ле јенгип, фашисттерди оодо сокконыс».

Ада-Төрөл учун Улу јуу тужында Туулу Алтайдың да уулдары ла кыстары качан да ёчпөс макка курчаткан. Бистинг јеристең 23 черўчи Советский Союзтың Геройы деп бийик атла адаткан. Мундар тоолу ёскёлөри ат-нерелү керектер эткен. Жалтанбастьардың ол керектери ончозы Ада-Төрөл учун Улу јууның јуучыл летопизине алтын букваларла бичилген.

Фронтовиктердин мактулу јуучыл јаңжыгуларын эмдиги черўчилир ак-чек корып ла көптөдип турулар. Олордың ортозында бистинг де јеристин улузы бар. Темдектезе: старший сержант Кудинов Александр Александрович, гвардияның рядовой Нилидов Сергей Олегович, сержант Арлагаев Виталий Михайлович, рядовой Имангажинов Агилбек Бесенович, младший сержант Кобеков Кошкинбай Албиевич, рядовой Чеюнов Домба Петрович, рядовой Пикешов Петр Майманович, Яманчуклов Роберт Сергеевич, Бурматов Сергей Тендибаевич ле о. ё.

Ада-Төрөл учун Улу јууда Советский Союзтың јенгүзи телекейлик историяның ёдүп турган бастыра аайына сүреен жаан салтар жетирген. Күчтү ле кара санаалу ёштүни јенгип чыкканыс социализм ле ичкери ёзүмнинг ийде-күчтери јендирилпезин,

телекейди бийлеерге умзанган империалисттердинг пландары бүтпезин иле керелеген.

Фашистский Германия ла оны ээчий милитаристский Япония оодо соктырганы Европанын ла Азиянын бир канча ороондорында албаты-демократический строй јенериине јарамыкту айалгалар төзөгён, колониальный албатылардын национально-јайымданаачы тартыжузы јэрине улу-јаан салтар јетирген. Социализм јаныс орооннын кеминен чыгып, телекейлик система боло береле, јылдан јылга там ла ёзүп, тыншып турат.

Үлү-коногы једип брааткан капитализмде келер ёйи де јок, калык-јонды кёдүргедий идеялары да јок. Бойынын қыйалта јок ёлötön ёйин удадарга, ол сырангай калганчы, сырангай јеткерлү де аргаларды тузаланарынан јана баспай јат.

Же јуунын кийниндеги ёйдö телекейдеги айалга ла ийдекүчтөрдинг кеми тёзинен ала амыр-энчүнинг, демократиянын ла социализмнинг тузазына кубулган.

Кижиликтин историязында сырангай ла бускаланду јуујепсел — термоядерный јуу-јепсел эдилгенинен улам јууны болдыртпайтан задача бу ёйдö анчадала јаан учурлу болуп јат.

Телекейлик јуу социализмнинг ороондорына керек јок, иштеп јаткан албатыга керек јок. Јаныс ла империалистический государствовордын јаны телекейди јаман кörüp, калжуурып турган реакционный бólük улустары Советский Союзка ла социалистический лагерьдин ёскö ороондорына јуу-јепсeldü табаратан јүүлгек пландар төзöп јадылар. Онын учун империализм турганча, олжочыл јуулар башталгадый айалга да артат.

Коммунистический партиянын јетирген кичеемелининг шылтүзында Советский государствонын коруланаар ийдекүчи, онын Јуу-јепсeldü Ийде-күчтерининг јуучыл белени чик јок ёскöн лö эмдиги телекейлик айалгага келиштире керектү кеминде тудулып јат.

Советский Черё ле Талайла јўрер Военный флот амыр ишти корырында токуналу ла бек тургулап јат. КПСС-тин XXV съездине партиянын Тöс Комитетининг Отчетный докладында канайда айдылган эди: «Онын төзööчи ижинин једимдерин ижемжилү корыгылап јат деп, советский албаты бектен бек бүдер аргалу».

Ленинский Коммунистический партияны күреелей чук турган Советский Черё ле Талайла јўрер Военный Флот Варшавский Договорго кирген ороондордын союзный черёлериле бирлик јуучыл стройдо туруп, социализмнинг једимдерин мынаң да ары аж-чек корыыр, бастыратекшилик амыр-энчүнинг ижемжилү куйагы болор.

СССР-дин ВЕРХОВНЫЙ СОВЕДИНИНГ ВЫБОРЛОРЫНА УТКУЙ

АГИТАТОР ФЕРМАДА

Майма аймакта Карымдагы совхозтың сығын ёскүреечилери «Партияныг пландары — бистинг пландарыс» деген девизтү иштеп турулар. Олордың ижинин жери төс жарттаты фермадан ыраак ёзектö дö жаткан болзо, улус јакшынак күнди — СССР-дин Верховный Соведине ёдётён выборлордың күнин иште јарамыкту једимдерле уткырырга белетенип, јүрүмин ѡилбүлү ёткүрип турат. Олорды ич те, тыш та политиканыг суректары, телекейлик јүрүм де тың ѡилбиркедип жат.

Улустың мындый ѡилбүзин канча ла кире толо јеткилдейтени — ол бистинг молјубыс, совхозтың партийный комитетинин, бастыра организационно-пропагандистский активтинг молјузы.

Карым жартта агитатор болуп Поткина Лидия Ивановна иштеп жат. Жарым жыл мынан озо ол сығын ёскүреечи болуп иштеген, эмди дезе жарт клубтың заведующий болуп жат. Шак оның учун агитатор Л. И. Поткина бойының жартындагы улустың ончо кичеемелдерин ле ѡилбүлерин сүрекей јакшы билер.

Сығын ёскүреечилердин ижи эрте башталат. Эртен туралор ончозы клубтың жанындагы конторага јуулышкат. Лидия Ивановна мында оқ келген турар. Ол олорго ороон ичиндеги ле телекейдеги калғанчы солундар керегинде, областтың ла тöröl совхозының ишчилеринин ижи-тожы керегинде жуучындалап береле, сығын ёскүреечилерди ижине ўйдежет, кезикте дезе кыштуларга бойы да барып, андарга азырал ўлел берерге болужып, кормушкалар бастыра јөрлерде бар ба, јок по, тындуларга азырал чын-чике берилет пе, јок по деп көрүп турар.

Энгирде Лидия Ивановна сүрекей кичеемелдү белетенип, оны канайып канча ла кире ѡилбүлү ёткүрерин сананып, ондо жаны керектер керегинде жуучындалап берерге, ол керектерди јөрбайындагы материалла колбоорго кичеенип турат. Ол барып јүрген јerde једикпестер көрзö, качан да жажырбас, карын, олорды канайып јоголторып айдып берер. Лидия Ивановна ол ўстине цеховой партийный организацияныг качызы ине. Ол каный ла общественный керекти акту бойыныг кереги деп көрöt. Оның бойына не-неме жарт әмес болгондо, ол парткомго баштанат, ондо дезе ого кыйалта јогынан јакшы јөп-сүме айдып бергилеер, јомёлтö јетиргилеер. Парткомдо ол совхоз ичинде

бүгүн кем озолоп турганын, төс јуртта кемге учурлай флаг көдүрилгенин, кемди иштеги мактын календарине бичйтенин, сығын ёскүреечилердин балдары школдо канайып ўренгилеп турганын билип алар.

Иштеген күннинг кийнинде сығын ёскүреечилер јурт клубына келгилейт. Мында, айылда чылап, эптү-јакшы, јылу, аручек. Айландыра, керек дезе фойеде де, чечектер. Улус клубта јаны бичиктер керегинде обзор, куучын-беседа угар, кино көрөр аргалу. Кёслө көргөдий бастыра агитация мында. Стенелерде сығын ёскүреечилердин ле бастыра хоziйствонын молжулары бичилген стендтер бар. Стендтердин бирүзинде эң баалу, эң керес документтерди — јурттан Ада-Төрөл учун Улу јууда турушкандардын фронтовой фотојуруктарын илип койгон. База бир стендте КПСС-тин Төс Комитетининг калганчы Пленумдарынын материалдары ла Л. И. Брежневтин «Јаны јер» деп бичиги јадат. Совхозтын ишчилери ол бичики энгирлер сайын ѡмө-жомөлө клубта кычырала, шүүжү откүрип, бойлорына түп шүүлте эдип алгандар.

Нёк. Л. И. Поткинанын эрчимдү болушчызы Смехнов Николай Тихонович јурттын улузыла база улам ла куучын-беседалар откүрип турат. Ол азыйда сығын ёскүреечи болуп иштеген, көпти көргөн-уккан кижи, эмди ол пенсионер. Лидия Ивановна јаныс бойы ончо јерлерге барып болбозын билип, бек актив төзөп алган. Активисттердин тоозында — комсомолкыс В. И. Смехнова, јербайындағы Советтин депутаты Н. М. Березикова ла онон до ёскёлөри.

Мында јаан агитационно-массовый иш откүрилип турганынын шылтузында улус та ак-чек иштеп туру дезе, бир де јастыра болбос. Карымдагы совхозтын ишчилери государственного сығыннын мүүзин садары јанынаң социалистический молжуларын јылдан јылга јенгүлү бүдүрип турулар.

СССР-дин Верховный Советине ёдётён выборлорго уткуй сығын ёскүреечилер кыштуны чыгым јок откүрерге, арбынду јаш мал аларга молжонгандор.

А. Иванова

ЭҢ ТООМЖЫЛУ УЛУС КӨСТӨЛӨТ

Культуранын јурт јердеги јаркынду кеerkедилген јаан залында ишмекчилир, служащийлер, Чаргыдагы совхозтын ишчилери јык ла толо јуулган. Текши јуунды совхозтын баш инженери А. С. Казанцев ачып, јуулган улуска айтты:

— 1979 жылда бистинг јүрүмисте болотон јаан политический учурлу керек — ол СССР-динг Верховный Соведине выборлорго белетенери ле олорды ёткүрери. Бу иш бистинг алдыска јаан задачалар тургузат. Выборлор алдында ёдўп турган окружной јуундарда СССР-динг Верховный Соведининг депутаттарына кандидаттар эдип Төрбилистинг эн тоомъылу уулдарын ла кыстарын көстөп турулар. Чаргыдаты совхозтынг ишчилери бастыра албатынын бу байрамын ижинде билдирилүү једимдерле уткырга белен. Совхоз государствного табыштырар сүттинг планын 105 процентке, эттинг — 102 ле түктинг 101 процентке бүдүрип салган.

Трибунада Камлактагы ферманынг заведующийи Т. Г. Елевкова. Ол Шебалиндеги 710 номерлү избирательный округ айынча СССР-динг Верховный Соведининг Национальностьтор Соведине депутаттынг кандидадына албатынын депутаттарынын Алтайский краевой Соведининг исполкомынын председатели Владимир Николаевич Раевскийди көстөйр деп шүүлте берди. Көстөлип турган кандидатты јарадып, Чаргыдагы ферманынг тракторизи Н. Г. Крестьянников, краевой Советтин депутаты, бу ок ферманын ишмекчили Я. З. Тыдыков ло ветерандардын Соведининг председатели И. А. Чуканов куучын айттылар.

Улус-Чаргыдагы ферманынг тракторно-полеводческий бригадазынын бригадири А. Н. Семкин јуунда куучындагандардын шүүлтезин изү јёмёп, мынайда айтты:

— Откён жылда бистинг ферманынг ишчилери күчин кысканбай иштегилеп, государственного малдан алар продукция садатан пландарын ажыра бүдүрип салдылар. Тургуза ёйдö бис ижисте јаны јенгүлерге јединерге амадап, бу јылдын баштапкы ла күндеринен ала күйүренип иштеп, квартальный планысты СССР-динг Верховный Соведине выборлор ёдётён күнгө — 4 марта јетире бүдүрип саларга молжонып јадыбыс.

МТМ-нинг колективининг ле шоферлордын адынан айткан сөзинде П. И. Тупикова шоферлордын мергендү ижи керегинде, кош тартар план 135 процентке бүткени ле алты кижи 1979 јылдын май айынын чодына иштеп турганы керегинде куучындан.

Чаргыдагы совхозтынг ишмекчилерининг ле служащийлерининг јууны Шебалиндеги 710 номерлү избирательный округ айынча СССР-динг Верховный Соведининг Национальностьтор Соведине депутаттынг кандидадына Владимир Николаевич Раевскийди көстөйр деп јоп јарадып алды.

АГИТАТОРЛОР ИЗБИРАТЕЛЬДЕРГЕ КЕЛЕТ

«Кызыл Чолмон» колхозтынг правлениеинин туразындағы ленинский залға келген избирательдерди дежурить әдип турған агитаторлор күндүлү утқып турулар.

Мындағы агитпункттын ижин јиит коммунист В. Т. Челтуев башкарып жат. Выборлорго белетенер өйдө эл-јон ортодо өдүп турған жартамал иштерде эрчимдү туружып турғандардын тоозында ВЛКСМ-нин райкомынын бюrozынын члени Н. М. Молчинов, СССР-дин Верховный Соведине выборлор ёткүреринин участковый избирательный комиссиязынын председатели В. Т. Бадиров.

Агитпункт жартамал иш ёткүрерине керектү јүзүн-јүүр көргүзүлү материалдарла жеткилделген. Мында выборлорго учурлалган бастыра литература бар, стенелерине КПСС-тинг ѡптөри јүрүмге канайда ёткүрилип турғанын көргүскен стендтер ле плакаттар илилген, столдорында жаантайын жаны газет-журналдар жадат. Агитаторлор бойынын ижин ажындыра ѡптөлгөн план аайынча төзөп, эл-јонго јүзүн-башка темалар аайынча лекциялар жычырып, јиит избирательдердин ле јурт хөзяйствонын ветерандарынын туштажуларын ёткүрип турулар.

Эмди агитаторлор бойлорынын участокторына јүргүлеп, анда избирательдерге 4 марта болотон выборлор керегинде беседа ёткүргилейт, олорды албатынын депутатадына көстөлгөн кандидаттардын биографияларыла таныштыргылайт. Выборлорго белетенер өйдө эл-јон ортодо өдүп турған массово-политический иште эрчимдү туружып, берилген кандый ла общественный жакылта-ишти ак-чек бүдүрип турғандардын тоозына комсомолкалар мал ёскүрер ферманын бухгалтери Роза Кутубаева, телефонистка Мерует Қабышева ла Ортолык деп ыраак јуртын ёскө дө агитаторлоры кирип жат.

А. Ласкин.

БИСТИ АК-ЧЕК ИШТЕЕРГЕ ЎРЕДЕТ

Колхозтың правлениези, партийный организация калганчы јылдарда әл-јонды коммунистический күүн-тапту эдип тазыктырары јанынаң иштеп турган коллективting учурын онон ары бийиктедерине јаан ајару эдет. Партияның XXV съездинде тазыктыруның бастыра сурактарын комплексно (бириктире) көрөр керек деп айдылган шүүлте бу ишти эрчимдедерине ле јарандырарына јаны тебү берген.

Мыныла колбой иштеп турган коллектив ээн чёлди кыска ёйдин туркунына канайып чечектеп турган јер эдип кубултканы керегинде билерге, Л. И. Брежневтин «Јаны јер» деп бичигинен бир темдек алалы.

«Мен 1954 јылдың јаны јердеги баштапкы јазын качан да ундыбазым — деп, Л. И. Брежнев бичип јат. — Кокчетавский областьтың Рузаевский районның совхозторының бирүзинде туштажу тушта меге јаны јerde ёскён «акмолинка» деп буудайдың снабын туттургандар. Мен ол снапты колымда тудуп, каный санаалар сананганнымды айдар да арга јок. Ол ёйдо көп неме сагышка кирген — баштапкы пландар ла амадулар, уйку јок түндер, blaаш-тартыштар, улус тарткан эшелондор, куйуншуурган шуурып койгон јаланды чубажып брааткан тракторлор, чёлдöги баштапкы одулар, салданың баштапкы ѡлдоры. Бот эмди дезе көс алдында бүдүп калган амаду — бир учынан экинчи учына јетире буудайы саргарган чёл јадыры».

Кижини иштенгкей болорына, бар-јок күчин беринип иштеерине тазыктырары коллективтеги моральный айалга каный болгонынан камаанду деп, правление ле колхозтың коммунисттери билип јат. Оның учун бисте ак-чек-ишчилер, производствоның озочылдары тоомыга ла күндүге курчаткан. Хозяйствоның тузазына јакшы иштебеске тургандарга дезе јай берилбей јат.

Тургуза ёйдо колхозто 36 кижи — коммунистический иштин мергендүчилери, 14 кижи дезе социалистический мöröйдин јенгүчизи деп знакла кайралдаткан.

Каный ла јамыда турган башкараачыга «Јаны јер» деп бичик ижинде башкарынатан программа болот. Ондо күнүнг ле учурал турган ончо сурактар јуулган. Темдек эдип кадрларла канайда иштеери керегинде суракты алалы. «Јаны јер» деп бичик бисти ак-чек иштеерге ўредет.

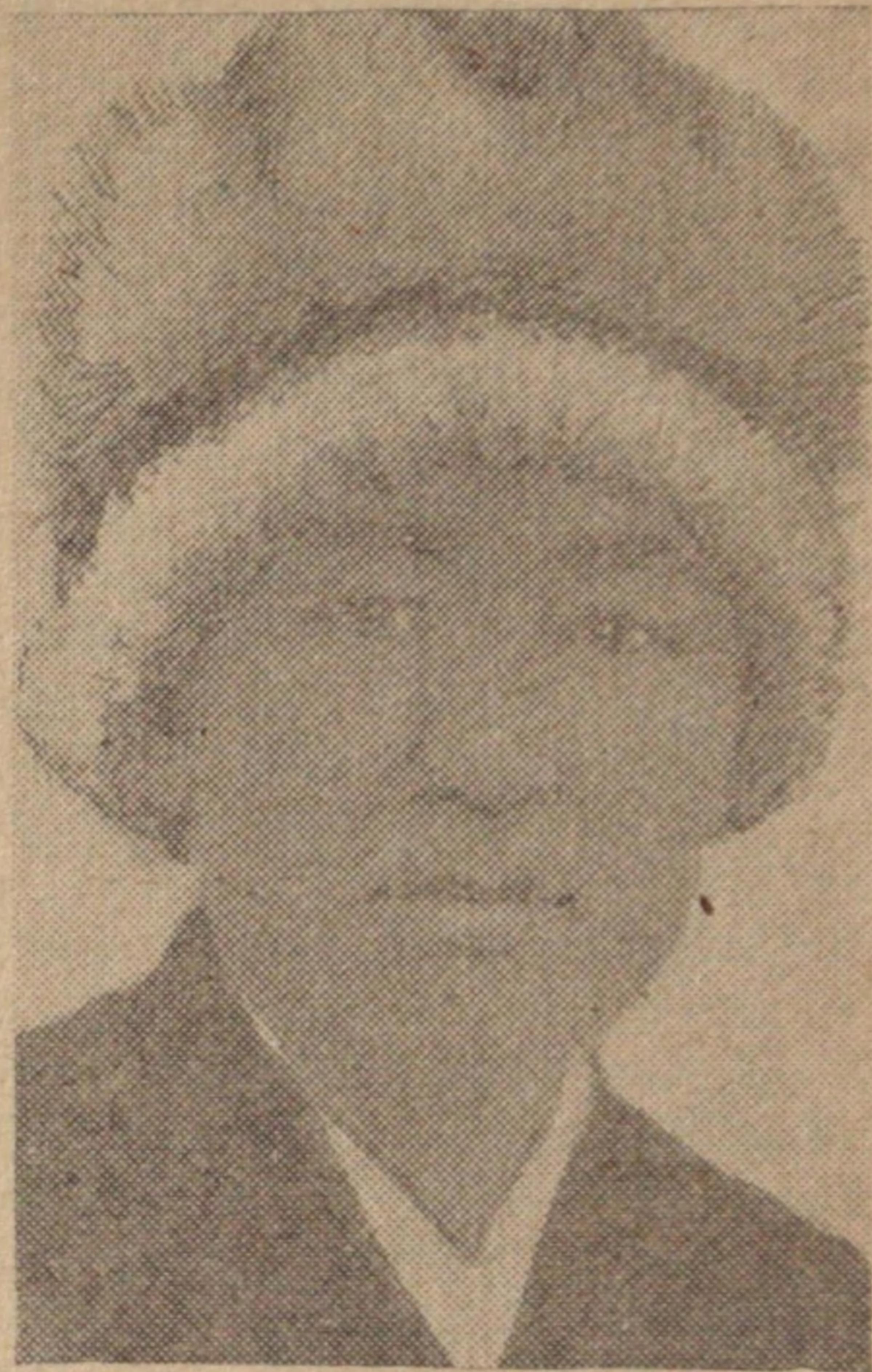
П. КОРДОЕВ.

МОРӨЙДӨ ОЗОЛООЧЫ

Барагаштагы совхозтың төс журтындагы ферманың койчызы В. С. Кырмакова СССР-дин Верховный Советине ёдётён выборлордың күнин ижинде жаңы једимдерле уткырға белетенип турған.

Ферманың ишчилери ёткөн жылдагы социалистический молјулар канайып бүткенин бу жуекта көргөн. Ондо ферманың зоотехники В. В. Могулчин он-чо озочылдарды адап турған, элден ле озо В. С. Кырмакованы аңылу темдектеерге күнзейт деп айткан. Озочыл койчы колындагы малын бир де чыгым жок корып алып, ёткөн жылдың молјуларын женгүлү бүдүрип салған.

Валентина Сергеевна 1979 жылга молјулар алып, эки жиит койчыны — Люда Тайборинаны ла Миша Бадаевти ишке таскадар болды. Бу жиит малчылар ченемелдү койчының ченемелине, узына ўренип

аларга, билип алғаның иште тузаланарага тың күнзеп туралар.

Н. Шукаков

ФРОНТОВИК-КОММУНИСТ

Кан-Оозы аймакта Көмүр-Оозындагы журтта ады-жолы жарлу партияның, комсомолдың, жууның ла иштиң ветераны, ленинский партияның члені Андрей Павлович Калачев Талицада ан ёскүрөр совхозто ишмекчи комитеттинг председатели болуп иштейт. Оның ёткөн жүрүми, ижи уур

да, оморкодулу да болгон.

«Бистинг эмдиги ёйдөги литератураның өзүминде документтинг, дневниктинг, чокум керектинг, эске алыныштың учуры сүреен жаан. Ол жаңынан Леонид Ильич Брежневтинг бу жуук ёйлөрдө кепке базылган «Кичү жер», «Орныктыру», «Жаңы жер» деп произве-

дениелерин аңылу темдектеер керек. Олорло бистинг де ороонның, телекейдеги ёскö дö ороондордың улузы јаан соңуркап таныжат. Олор бастыра советский албатыға јаны творческий кöдүриңи берет» — деп, Андрей Павлович бистинг куучынысты баштайт. — Бу эске алыныштардың тöс геройының — советский албатының сүр-кебери, салымы историяның бир кезек öйи ажыра — Ада-тöрöl учун Улу јуутужындагы ла оның кийнинде ги јылдар ажыра жарт кöргүзилет».

От-жалбышту јылдарда Ада-Тöрöl уур айалгада болордо, А. П. Калачев, ол тушта јиит комсомол уул, бастыра јииттер чилеп, немецкий фашисттерле жүүн-кайрал јоктон тартыжарга, фронтко атанган. Оборы јаан, бойы күчтү ле чыйрак уул кайучы болуп, ат-нерелў јуулажып, нёкёрлөриле кожо фронттың линиязын кечип, öштүнинг тылынан «тилдерди» экелип, јенў аларга, кичинек те болзо, болужын јетирген.

Аймактың тöс јуртында Л. И. Брежневтинг «Кичү јер» деген бичигиле научно-практический конференция öдörдö, анда јуулган улус јуучылдың куучынын жилбиркеп уккандар. Ол Кичү јердеги јуу-согушта туружып, кöпти кöргөн кижи. Айдарда, оның куучынында айткан сöстöр лö бичиктеги бичиген учуралдар, шүүлтелер эрмегине эриги јогынан колбо-

ло берет: «Нёкёрлёр, бу бичикте јаныс ла чын.» Же бойыгар да бодогор, жер күйген, кайа-таш оодылган, темир кайылган, је улус бойының черт сөзине чындық болуп, јана баспаган. Керек дезе шыркалаткан јуучылдар да санитарлардан туура болуп, танктардың алдына гранаталу калыгандар. «Жуу — ол јаныс ла öлüm ле ат-нере эмес. Ол анайда ок чылазыны јок иш. Кечеги механизаторлордың, шахтерлордың, кырачылардың, комбайнлердин, аң азыраачылардың, строительдердин, плотниктердин ижи. Солдатский шинель кийген албатының ижи јаныс ла Тöрөлине бастыра бойын берингенин кöргүсken эмес, је анайда ок бистинг совет улустың улу чыдамкайын, турумкайын, билгириин ле тапкырын кöргүсти. Күч болгон, је бис Кичү јеристи öштүге бербегенис» — деп, Л. И. Брежнев кандый јаан чындыкты теп-тегин этире айдат, нёкёрлёр. Чындал та, бу јерде öткён тартыжулар кандый кызалаңду: ол алаканча јерде 225 күннин туркунына ўзүк јок ло јана баспай тартыжулар болгон. Ол тушта Кичү јердин кажы ла коручылына öлüm экелгедий 1250 килограмм темир келишкен, деп, бичиктен кычырганда, кижиның куйка-бажы јимиреер.

«Жуу-согушка коммунист болуп баар күүним бар!» — бу кöдүриңилү сöстöрди мен ка-

жы ла јуу-согуш алдында уккам. Ол тушта олорго партия кандый јöп, кандый право бөрөр аргалу болгон? Сок јаныс јöп, сок јаныс право, сок јаныс молју — ол табаруга эн озо туруп чыгары, жалбырап турган јалбышка нöкөрин аргадаарга эн озо чурап барары» — деп, Ада-тöрöl учун Улу јууның туружаачызы öткөн научно-практический конференцияда öкпööрип куучын-даган.

«Жууның калганчы күндери-не јетире бис чындык нöкөрлөристин сёökтöрин јууганыс, фашисттердин анзыраганының истерин көргөнис, ал са-гышка түшкен энелерге, тул келиндерге, аштаган öскüстер-ге јолукканыс. Бүгүн менен, ол јууда турушкан фронтовик-тен, эн жаан кандый шүүлте эттигер деп сурагылаган болзо, айдар эдим: ол эмди катап болбос учурлу. Жуу качан да болбозын. Бистин балдар јуу көрбözин» — деп, азыйы фронтовик куучындайт.

Партия ла башкару Андрей Павлович Калачевты ат-нерелү керектери учун Јуучыл Кызыл Маанының эки ордениле, бир канча медальдарла кай-ралдаган.

Ада-Тöрöl учун Улу јуудан

јанаала, албаты хозяйствводо эмдиге јетире эрчимдү иштейт. Эмди ол калык-жон ло јашöскү-рим ортозында патриотический темага учурлалган јилбölү энгиrlерде, лекцияларда ак-чек турожат. Общество «Зна-ниенин» члени аңылу тема аайынча малчылардын турлу-ларына, совхозтын фермала-рына јаантайын јүрүп, јартамалду ишти билгир öткүрет.

Совхозтын тыш кебери, оның экономиказы, культура-зы чик јок јаранганд. Ишмек-чилер государствово аңын алтын мүүзин, сүт, эт, түк, ноокы ла мёт табыштырат. Же олордын эн ле жаан байлы-гы — озочылдар. Олордын тоозы јылдан јылга там ла кöптöйт.

Онынчы бешжылдыктын бу тöртинчи јылында ишмекчи-лердин ортозында социалисти-ческий мöröйдин тебöзи там ла элбейт.

Буjakшы једимдерди јазап аյыктап келзе, öрө айдылган жаан да, оогош то иште сов-хозтын ишмекчи комитетининг председатели фронтовик-ком-мунист Андрей Павлович Ка-лачевтын ижи ле оның ўлöзи јарт көрүнет. Мындый иштен-жей улус совхозто ас эмес.

М. Белеков

АЙТКАН СОС — АТКАН ОК

Малчылардын мындый јуун-дary Кенгидеги совхозто јан-жыга берген деп айдарга

јараар. Ол јуундар кöп саба-зында хозяйствовынг ижи-то-жы, резервтери керегинде, го-

Сударственный пландар ла молјулар канайып бүдүп турганы керегинде экпиндү куучын-эрмекке кочкилей берет. Куучындаган улус иштеги көргүзүлерди шиндел, түндештирип, бойлорының шүүлтөрөн айдып, специалисттердин ижин баалап турат. Яңыс сөслө айтса, бу јаан куучын-эрмекке киришпеген, ондо бойының шүүлтезин айтпаган кижи табылбас.

Жуун эрчимдү де, жилбүлү де ёткён. Совхозтың ижининг бир аңылу темдеги мындый. Мал ижинде эмди ченемелдү койчыларла, скотниктерле, уйсаачыларла коштой јииттер де ас эмес. Совхозтың директоры Виктор Алексеевич Мурзагалиев доклад эдерде, эмди хо-

Фото журуктарда: Социалистический Иштинг Герои Т. Марчина куучын айдат; совхозтың директоры В. Мурзагалиев јиит малчыларга кереес сыйлар туттурат.

зяйство комсомольский јашту 50 кижи мал ижинде, 40 кижи механизаторлор болуп иштейт деп темдектеген. Былтыргы да ўредўлۇ јылда школды ўренип божоткондордын ортозынан 27 кижи төрөл совхозында иштеерге артып калган.

Мал ижининг јаан устары — Социалистический Иштин Геройы Марчина Тана, орден тагынгандар Ялбаков Чанкыш Иванович, Бородин Иван Павлович, Тужулкин Бабый Таныевич јиит малчыларга иште јозокты эмдиге ле көртүскенче.

— Бешылдыктын төртинчи јылында мен бийик молјулар алып, олорды бүдүрип койорго күjүренирим — деп, койчы Ч. Ялбаков јуунда туружаачыларды бүдүндирген.

— Колымдагы ўёр койлорды бир де чыгым јок кыштадып аларым. Кажы ла јüs койдон 105 курааннан келижер эдип, кичеенип иштеерим. Койчылардын Ялбаков Чанкыш Ивановичке баштаткан бригадазын мöröйгö кычырып турум — деп, Д. Тайтаков јууннын трибуназынан айткан.

Бешылдыктын төртинчи јылын иште јаны једимдерле темдектеерге турус деп, койчы В. Саданчиков, скотник И. Бородин, јылкычы А. Бархатов ло ѡскö дö малчылар айткан. Олор ончозы мöröйдö бойлорына тенгешкедий улусты талдап алала, ол малчыларды бил-

гири-узы, ишти сүюри јанынан мöröйлөжөргö кычыргандар.

Јуунда туружаачылар бешылдыктын төртинчи јылына социалистический мöröйдин ээжилерин шүүжеле, јарадып алган. Ол ээжилерде мынайда бичилген: государствного 7050 центнер эт, 1170 центнер тük, 1700 центнер сүт садар, кажыла јüs тын эне малдан 85 курааннан, 90 бозудан, 70 кулуннан ас эмес алар ла чыдадар.

Малчылар анайда ок мöröйдин озочылдарын моральный ла материальный јанынан јилбиркедетен аргаларды шүүшкен. Ол аргалар дезе јüsünбазын. Олордын тоозына улалып јүрер Кызыл мааны, вымпелдер, Күндүлү доского бичири, сый акча, тölüzi јок туристический путевкалар, санаторийлерге ле амырайтан тураларга путевкалар кирип јат.

Јуунын экинчи болёги — малчылардын тоозына алары көдүринилү айалгада откён. Сценада — 26 уул ла кыс. Ол јиит койчылар, скотники, уйсаачылар. Олорго уткуулду сости старший койчы, јииттердин бригадазынын башкараачызы, XXIV партийный съездтин делегады Тужулкин Бабый Таныевич айткан. Совхозтогы иштин ветерандары, таскадаачылар јашёскүримди јылу сөстөрлө алкагылаган. Олор бойынын ижин, ижемжилү јиит колдорго табыштырып турганына сүүнгенин айткан.

Санина Надя жииттердинг Владимир Куйрукович Саданчиковко баштаткан жаан бригадазында бир жыл мынанг кайра иштеп баштаган. Жуунның трибуналанын куучын айдып, ол жашоскүримди кой ижине барып иштеерге, жииттердин бригадаларын жалтаныш јогынан төзөп турарга кычырган.

Кенидеги орто школдың

онынчы клазының ўренчиктери жиит малчыларды иштеги биографиязы башталганыла уткып, бис бойыстың жаан нөкөрлөристин жаңжыгузын јомөп, школды божоткон соңында көп жаңыс төрөл совхозыста иштеерге артарыс деп бүдүндирип айттылар.

П. Курносова

МАЛДЫ КӨПТӨДӨ ОСКҮРЕРИНЕ ЖААН АЈАРУ ЭДЕРИ

КПСС-тин Төс Комитетининг июль айдагы Пленумы (1978 жыл) жүрт хозяйственоның ишчилери алдында сүрекей жаан учурлу задачалар тургускан. Жер ижининг ле мал ижининг продукциязын иштеп аларын көптөдөри, одүп турган бешжылдыктың жакылталарын бүдүрери ле ажыра бүдүрери, он биринчи бешжылдыкка эт, сүт, түк, ноокы ла журтхозяйственный продукцияның ёскө дө бүдүмдерин көптөн иштеп аларына једери — онызы бистин алдыбыста турган төс учурлу задачалардың бирүзи болуп жат.

Анчадала мал ижин жаандыра ѡскүрерине жаан ајару эдилет.

Партийный, советский ле журтхозяйственный органдар бастыра јерлерде малдың тын-тоозын көптөткөниле коштой жақыла колхозто ло совхозто оның продуктивнозын кезем бийиктедерине жаан ајару эдер учурлу. Анчадала этти көптөдө иштеп алары жаан учурлу болуп жат.

Одүп турган бешжылдыктың ўч жылышын туркунына область мал ѡскүрер иште жаан женүлерге једип алган деп айдар керек. Государствого түк, ноокы, сығынның ла чоокыр аңның мүүзин садары жанаң ўч жылдың планы ажыра бүткен. Уй-малдың, кой-әчкининг, сығынның ла чоокыр аңның тын-тоозы көптөгөн. Анайда ок жақылаарының кеми бийиктеген. Этке табыштырып турган малдың бескези де бийик боло берген. Же андай да болзо, анчадала этти ле сүтти иштеп алары эмдиге ле чала јабыс кеминде деп айдар керек. Область бу бешжылдыктың ўч жылышын туркунына государствого 16 мун тонна этти ле бир тоннадан ажыра сүтти жетире табыштырабаган.

Малдың продукциязын көптөдө иштеп алар аргалар јок деп

айдарга болбос. Жеткилинче бар. Оны КПСС-тинг Төс Комитетининг июль айдагы Пленумы (1978 жыл) жарт чокумдап көргүскен.

Азырал белетеер ишти јаандырганыла коштой бу өйдө малдынг угын јаандырар ла онын тоозын көптөдөр ишке јаан ајару эдер керек. Јуртхозяйственный малдынг бастыра бүдүмдерининг продуктивнозын бийктидери јанынан бисте сүрекей јаан аргалар бар.

Биске партийный, советский ле јуртхозяйственный органдардын ижин јаны некелтeler аайынча кубулта төзөп алар керек. Малдынг угын јаандырар ла зоотехнический иштин кемин бийктидери, кажы ла хозяйствводо, кажы ла фермада малдынтын-тоозын көптөдөрине бис иштерди научный учрежденилерле јуук колбулу откүрер учурлу болуп јадыс. Бу иште элден ле озо продуктивнозы бийик јаш малды кичееп ѡскүрерин төзбөр керек. Шак ла онын учун эң ле күчтү, су-кадык деген јаш малды талдап, зоотехнический науканын ла озочыл ченемелдин бастыра некелтelerин чике бүдүрип, малдынг угын јаандырын кичеер керек.

Аңылу хозяйстввотор кунајындарды ѡскүрер ишти јаандырып алар учурлу.

Анчадала јаан ајаруны угын јаандырган малдынг тоозын көптөдөрине, малды субай артыргыспазына, јаш малды королто јоктонг чеберлеп аларына ууландырар керек. Бисте көп тоолу озочыл хозяйстввотордо кажы ла 100 эне малданг тогузоннонас эмес, бозу, 120—130 кураан ла уулак алыш турган учуралдар ас эмес.

Је бүткүл обласьты ла аймактарды алгажын, көп мал субай артып, малды көптөдө ѡскүрер ишке јаан буудагын јетирет.

Калганчы ўч јылдынг туркунына бистин обласьта кажы ла 100 эне малдынг тоозына јўк ле 64 бозу, 66 кураан ла уулак алган. 1978 јылда дезе кажы ла јўс малданг орто тооло 69,3 бозу, 69 кураан ла уулак алган. Ол тоодо Майма аймакта 64, Турачакта — 54 бозу алган. Шебалин аймактын хозяйстввоторы дезе кажы ла 100 койдонг ло эчкиден 62 кураан ла уулак алдылар.

Јаш малды мынча кире ас алыш турганынын төс шылтагы боос малды азыраарын ла кичеерин јакшы төзбөй турганында, малды искусственный эп-сүмелер ишти калай откүрип турганында деп айдар керек.

Боос малды јакшы азыраарын ла кичеерин төзбөй турганынан улам чыккан јаш мал мылжы, су-кадыгы уйан болуп, баштапкы ла күндерде өлүп жат. 1978 јылда 5 мунданг ажыра

бозу, 59 мунгнан ажыра кураан ла уулак ёлгөн. Анчадала Ондой, Кан-Оозы ла Кош-Агаш аймактардың хозяйствворында көп кураандар ёлгөн. Көп тоолу хозяйствоворор јаш малды јажы, эркек-тижизи аайынча бөлиириң төзөбөй, оны текши ўүрге болжып турганынан улам јаш мал јакшы ѡспөй јат. 16—18 айлу кунајындарды ўренделтердинг ордына кезик учуралдарда олорды јўк ле 25—27 айдың бажында ўренделтип турганы хозяйствоның экономиказына јаан чыгымду болгоны текши јарт.

Областьның колхозторында ла совхозторында бу јыл башталарга јетире эки јаштаң ажа берген ўч мунгнан ажыра кунајындар, эмезе бастыра кунајындардың 28 проценти, субай арткан. Откөн јылда 16 мунг уй, ол тоодо 889 кунајын, төрөбөгөн. Майма аймактың хозяйствоворында 324, Көксуу-Оозы аймакта — 329 ла Улаган аймактың хозяйствоворында 413 уй субай арткан. Оноң улам бозулар ѡскүрер јакылта бу хозяйствовордо јылдың да бүтпей јат. Оноң улам уй-малдың да тоозы көптөбөй турганының шылтагы онзыында. Јүс уй ортодо кунајындардың тоозы јўк ле 20 процентке једип јат. Турачак-аймакта дезе кунајындардың тоозы 19 проценттен 11 процентке јетире јабызаган.

Откөн ўч јылдың туркунына областта 34 мунгнан ажыра уйларды фермалардан јоголткон болзо, бу ёйдо фермаларга јўк ле 22 мунг кунајын алылган.

Оору ла карыган уйларды ёйинде солырыга кажы ла хозяйствоның уй-малында 25—30 процентке јетире кунајындар бар болор учурлу деп, специалисттер јарт билгилейт. Је андый да болзо, бу ишти јарандырарына ууландырылган чокум иштер эмдиге ле јетире откүрилбей јат.

Јуртхозяйственный малдың тоозын көптөдөрине искусственный эп-сүмелे ўренделтер ишти айлу-башту төзөп алганы јаан болушту болуп јат. Бистинг областта малды искусственный эп-сүмеле ўренделтер ишти бастыра јерлерде төзөгөн дö болзо, је ол иш элбек кемиле откүрилбейт. Уй-малдың 52 процентин, кой-эчкинин 73 процентин искусственный эп-сүмелен ўренделтери төзөлгөн. Малды искусственный эп-сүмелен ўренделтерин төзөбөринде эмди де көп једикпестер бар. Бу ишти откүрер пункттарды тудары јанынан јакылта јылдың ла бүтпей јат. Уй-малды искусственный эп-сүмелен ўренделтерин откүрер 86 пункттын јўк ле јирме бежи типовой. Андый ок айалга кой ижинде.

Малдың тын-тоозын көптөдөрине, көп мал субай артпазын деп кичеерине элден ле озо зоотехнический, ветеринарный ла текши хозяйствственный иштерди чике бүдүрерин төзөп алар керек.

Олордың эн ле учурлу дегендери — уйларды тойо-кана азыраары, жаш малды жакшы кичееп ёскүрери ле уйларды ла кунајындарды юйинде ўренделтерин төзбөри.

Боос, субай уйларды юйинде жартаары база да жаан учурлу. Бу тужында жабыс продуктивностыту уйларды этке табыштырар деп темдектеер ишти жылдың баштапкы жарымында откүрбей, жылдың учы жаар откүрер керек. Ўурде артыргызар деп темдектелген уйлардың боос-субайын шингдеерин кыйалта јоктон откүрер керек.

Кажы ла аймакта ла хозяйствводо ўүр малды көптөдө ёскүрери жынан, анайда ок ўүрде субай мал болбозын шингдеери жынан комиссия иштеер учурлу.

Уйларды тойо-кана азыраарын жеткилдеерин, кожулта азырал берип, олорды жакшы саарын төзөп алганынын шылтузында уйлардың продуктивнозын бийиктедер аргалу.

Зоотехниктер ле ветеринарный специалисттер малчылардың теоретический билгирин ле квалификациязын бийиктедери жынан жаан иштер откүрип, малчылардың таскадузын элбедер учурлу.

Продуктивнозы бийик малды ёскүрери ажындыра темдектелген план аайынча откүрилип жат. Бу планда башкараачы ишчилердин, специалисттердин ле малчылардың бүдүрер иштери чокум темдектелгенинен улам кажы ла ишчи бойынын ижи учун каруулу болорын жарт билип жат.

КПСС-тинг XXV съездининг јөптөрин, КПСС-тинг Төс Комитетининг июль ла ноябрь айлардагы Пленумдарынын јөптөрин бүдүрери, малдың продукциязын табыштырары жынан онынчы бешілдіктың пландарын бар аргаларды толо тузаланғанынын шылтузында бүдүрери ле ажыра бүдүрери учун партийный, советский ла журтхозяйственный органдар, баштамы парт-организациялар, хозяйстввордың башкараачылары ла специалисттери тартыжуны там ла элбеде откүрер учурлу.

К. Акмадыеев

КОЙЛОРДЫ ЭРТЕ ТӨРӨДӨРИН ТӨЗӨМӨЛДҮ ОТКҮРЕР

Бистинг областының койчыларында эн жаан, эн каруулу ёй — кой төрөдөр иш жууктап келди. Онынчы бешілдіктың откөн ўч жылында кураандар алып чыдадары кажы ла жыл сайын там ла көптөп келди. Жаны чыккан кураандарды корулап чыдадар жаны эп-аргаларды колхозтор ло совхозтор элбеде тузалана бердилер. Андый эп-аргалардың бирүзи — койлорды эр-

те төрөдөри. Эрте төрөдөрине кочурген койлордың тоозы кажыла жыл сайын көптөп туро. Темдектезе, 1976 жылда областтың хозяйственорында эрте төрөөр эдип 197 мун койло эчкү ўренделткен болзо, 1978 жылда 350 мун ўренделтти, эмезе областта бар эчкilerдин ле койлордың 56 проценти.

Андай да болзо, кезик јерлерде анчадала Шебалин ле Коксуу-Оозы аймактардың совхозторында койлорды ла эчкilerди эрте төрөдөр иш көндүкпей туро.

Кышкыда ла кышкары јаста чыккан кураандар ла уулактар жакши торныгып турары областтың озочыл колхозторының ла совхозторының ченемелинен көрүнет. Су-кадык уулак ла кураан чыкса, оны торныктырып чыдадала, семиртип, этке табыштырганы эмезе малданарга артырганы јаан тузалу болуп јат.

Бистин областта койчылардың алтаннаң ажыра бригадалары койлорды кышкыда ла эрте јаста төрөдөлө, кажыла жүс эне койдон жүс ле онон көп кураандар алала, коротпой чыда-дып алгылайт.

Койлорды кышкыда ла эрте јаста төрөдөр ишти жакши ѡткүрерге, јелдеп келген ле јаны төрөгөн койлор туратан жылу кажаандар, жакши, чынгый азырал керектү. Жылу кажаан ла ток азырал јок болгожын, эрте төрөгөн койлордон көп кураандар алардан болгой, чыккан кураандарды да корып аларга күч болор. Андай коомой айалгада јелдеп келген, анайда ок јаны төрөгөн койлор, јаш кураандар сооктон, азырал уйан болгонаң кыјыктаар, чыдалы чыгып, көдүрткелеп, јаскыда блөрдөн маат јок.

Койлорды эрте төрөдөргө белетенеринде хозяйственор элден озо төрөйтөн койлордың кажаандарына тың ајару эдер учурлу. Анчадала жылу кажаандарды, ўкпектерди, койлор төрөдөр кыптарды белетеерине ајару керек. Ол јанынаң Кан-Оозы аймактың озочыл койчызы Тоедоев Желмектин ченемели калганчы жылдарда элбеде таркады. Желмек койдың кажаандарында кураандарга аңылу ўкпектер јазап јат.

Кой төрөйтөн лө јаш кураандар туратан кажаандарда 12—15 градус, сакмандар турган јерде 8—10 градус жылу болгоны жакши.

Койчылардың бригадазында колјунгуш, тазтар, коларткыштар, халаттар, койлорго ло кураандарга суу ичирер тоскуурлар, суу тудар бочколор, сабаттар, айрууштар, темир ле агаш күректер, керосиндү фонарьлар («Летучая мышь»), тудунар-кабынар ёскө дө оок-теек немелер болор учурлу. Бригадага төрөп јаткан койго күч болгон эмезе кураан јастыра келген учуралда болжатан инструменттер, дезинфекция эдетен немелер керек.

Койлор текши тöröп баштаарынан 12—15 күн озо кажаандардың ичин арчыыр, химический дезинфекция эдер, оның кийнинде күзүрүм «тёжёк» белетеер керек. Койлор кидим тörööрдөн 5—7 күн озо тörööр койлордың бастыра тоозынан 10 проценттен болип, јылу кыптарга тургuzар.

Койлорды тöröдöр лö кураандар алар ишке болужатан улус — сакманщиктер белетеер керек. Сакманщиктердин списогын тургузала, ўёр койлор сайын ўлештирир. Зооветспециалисттер сакманщиктерле семинар откүреле, кöй тöröдöриле, кураандар аларыла колбулу ончо керектерди јартап айдып берер, ол ок семинарда социалистический мörбйдин ээжилериле, ишучун тölööр ээжилерле таныштыrar.

Койлор кидим тörööрдөн 30—40 күн озо тöröйтöн койлорды ылгаар. Игистеп тöröйтöн серемjилү койлорды башка айрыйла, ток азыралла ўзеери азыраар. Койлор тöröп баштаары јууктап келзе, дежурство тургuzар.

Койлорды баштапкы ла күндерден ала аңылу кыпта тöröдöр керек. Анда иштеп таскаган койчы јаантайын болор учурлу. Ол кижи јаш кураанды алар, энезин јунуп, арчып јазаар, јаш кураанды баштапкы қатап уурак сүтле азыраар учурлу, Тöрögöн койдың эмчектерин, куйругын эбире түкти кайчылап салар, эмчегин химический чейинтиле јунуп ийер.

Кураан тўжўп келзе, киндиги ўзўле берер. Је андый да болзо, оны кураанның ичинен узуны 8—10 сантиметр киреде кезип ийеле, йодтың беш проценттү чейинтизиле сүртўп салар. Јаш кураанның оозын, тумчугының ўйттерин ѡилжиркейден арчып ийер, оноң кураанды энезине јаладар. Анайды чöптинг арткан-калганы тўрген юголор, кураан кургай берер, энези де јала-кайзыыр, јерibес болор. Кураанды јалатпаганда, энези кураанны јерип салар учуралдар болуп јат.

Уулакты уурак сүтле чыккан кийнинде баштапкы қатап 20—30 минуттың бажында азыраарга јараар. Баштапкы сүтти башка айакка саар, нениң учун дезе ол сүт кирлү болуп јат. Оның кийнинде саалган ару сүтти кураанга берер.

Кураан кургаган соңында оны энезиле кожо јылу ўкпекке, бой-бойлорына темиксин деп, тургузып салар. Јаш кураанду койды башка тургuzар арга јок болзо, олорды андый ок 3—5 койдың јерине тургuzарга јараар. Баштапкы 10—15 күнге кураан уурак сүтле азыранып турган учун, јаны тöрögöн койлорды азыраарына аңылу ајару керек.

Энези кураанына темиге берген, курааны тойо эмил турган ёйдö олорды тöрögöн койлор туратан текши кыпка (сакманга) кочүрер. Сакмандарда койлорды баштапкы ёйдö кöптöдöргö

јарабас. Качан кураандар бойлорының энелерин түрген таап алып турған болзо, ол тушта бир кыпта (сакманда) төрөгөн койлорды көптөдип ийерге јараар. Бир сакманда турған койлорды ла кураандарды көртөн ағылу сакманщик кижи болор учурлу.

Нургулай кабыруда болгон койлордың кураандарына баштапкы күндерде энезининг сүди јетпей турар. Оноң улам кураандар уйан, түги өлү болор. Ченемелдү койчылар јаны чыкан кураандарды ўзеери азырап јадылар. Аныда Тоедов Желмек эдип јат. Ол экинчи ле күннен ала кураанга күнине бир катап кулурдың, элгентининг, комбиазыралдың колынтызын — «чейдем» эделе, умчылап берип турат. Ого балыктың ўзин кошконы јакшы.

Эки неделе болгон кураандарга јзёрине ле тыңғырына керектү ток азырал берер. Шак ла бу ёйдө кураандарды өлөнгө концентрат азырал јидирип темиктирип. Аныда кажаанның ичин ўқпектеп, јаныс ла кураан бадып өдөр эдип, јазап ийер. Кураандар ол ўқпектеги өлөнгнинг јымжагын, јалбырактарын талдап јип турар.

Баштапкы айларда кураанга минеральный веществолор кыйалта јоктоң керектү. Олор јок болзо, кураандар көп нургунда мылжы болуп јат, койлордың түгин, төжөк өлөнди, күзүрүмди, тобракты јип, чөрет кемирип турар. Оноң улам курааның ичеелерине, јумурына оору табылар. Минеральный азырал эдип ағылу јазаган азыралды берерге јараар. Аңды азыралды мынайда јазаар: мелдинг 100 килограмм кулурына 10 килограмм тус, 50 грамм темир купорос, 20 грамм хлористый кобальт, 3 грамм йодистый калий кожор. Оның ончозына суу кожоло, лаптап булгап ийгежин, койу колынты боло берер. Оны кирпич айлу эдип тудала, кургадарга ағылу јерге салып койор. Кураанга берерден озо оны ооктойло, текши кемине 30 процент фосфат кожор. Кураандар бу минеральный азыралды сүреен күүнзеп јигилеер. Оны эдерге күч эмес, кажы ла колхоз ло совхоз көптөдө эдер аргалу.

Курааның азыралында фосфат јеткил болзын деп, кажыла 100 литр искусственный сүтке 15—20 литр суперфосфатный колынты кожор жерек. Кураандардың сөөк-тайагы бек, эди-кани тың болзын деп, олорды телчидери јаан учурлу. Оору јукпазын деп, кураандарга антибиотиктер: биовитин, биовит-«40» лө ѡскөлөрин де берерге јараар. Олорды концентраттарга кожуп бергени јакшы.

Койлорды төрөдөр, јаш кураандарды алыш, кичееп чыдадар иш једимдү болоры учы-учында јаныс ла койчыдан, оның ки-

чеңкейинен камаанду болуп жат. Оны озочыл койчылардың көп жылдардың туркунына јуулган ченемели керелейт. Онын учун койчылар кичеенип иштезин, бастыра бойын, бойының билерин ле чыдалын койлорды ла олордың кураандарын кичеерине ууландырзын деп, колхозтордың ла совхозтордың башкарачылары, партийный организациялары койчыларга ајаруны тыңдар учурлу. Олорды ишке, јадын-јүрүмге керектү немелерле жеткилдеер, олордың ортозында политический ишти тыңдар керек. Ол тушта једим болор.

И. БАХТУШКИН,

Журтхозяйственный наукалардың кандидады;

В. КИНОВ,

кой ёскүрери јанынан научный ишчи.

ТӨРӨЛГО – БИЙИК ЧЫҢДЫЙЛУ, КӨП НООКЫ

Эчки ёскүрери албаты-хозяйствого бийик баалу көп сырье – ноокы, түк, тере ле эт, сүт берет. Эчки ёскүреринин продукциязының эн ле баалузы ноокы болуп жат. Јегил, јымжак, бек ноокыдан бийик чыңдыйлу арчуулдар ла шальдар, ёскö до эдимдер эдилет. Ноокыдан эдилген эдимдер ёскö ороондорго бийик баала аткарылат.

Ороондо јегил промышленностты сырьело жеткилдеерге жылдың ла 500—800 тонна ноокы, 3—4 мун тонна эчкинин түгин, эчкинин 18—28 миллион терезин белетеп алар керек. Бу ёйдö керектеген продукцияның јўк ле 10—25 проценти иштеп алылат.

Бистинг область ороондо эчкинин ноокызын берип турган эн јаан областтардың бирёзи. 1978 жылда Туулу Алтайдың хозяйствоворы государствного 972 центнер ноокы саткандар. Бу ороонның планының 30 проценти болуп жат. Калганчы он жылдың туркунына бисте эчкилердин тоозы 2 катапка көптöгөн, ноокының жеми 46,9 процентке бийиктеген. Область государственного ноокы садар ўч жылдың планын 162 процентке бүдёрди.

Областьтың эчки малының 63 проценттен ажыразы Кош-Агаш, Улаган аймактарда туруп жат. Улаган аймактың хозяйствоворы откөн жылда кажы ла эчкиден — 448, Кош-Агаш аймактың колхозторы 573 граммнан ноокы тарал алғандар. Андый једим областта мының алдында качан да болбогон.

Быжыл 1 январьдан ала ноокыны государственного садар баалар чик јок бийиктедилип калган. Баштапкы катап тараған бир килограмм ак ноокының базы 77 салковой 46 акча

јарабас. Качан кураандар бойлорының энелерин түрген таап алып турған болзо, ол тушта бир қыпта (сакманда) төрөгөн койлорды көптөдип ийерге јараар. Бир сакманда турған койлорды ла кураандарды көртөн ағылу сакманщик кижи болор учурлу.

Нургулай кабыруда болгон койлордың кураандарына баштапкы күндерде энезинин сүди јетпей туар. Оноң улам кураандар уйан, түги ёлү болор. Чепемелдү койчылар јаны чыккан кураандарды ўзеери азырап јадылар. Анайда Тоедов Желмек эдип јат. Ол экинчи ле күннен ала кураанга күнине бир катап кулурдың, элгентининг, комбиазыралдың колынтызын — «чейдем» эделе, умчылап берип турат. Ого балыктың ўзин кошконы јакшы.

Эки неделе болгон кураандарга јзёрине ле тынгырына керектү ток азырал берер. Шак ла бу ёйдө кураандарды ёлёнглө концентрат азырал јидирип темиктирип. Анайда кажаанның ичин ўқпектеп, јаныс ла кураан бадып ѡдёр эдип, јазап ийер. Кураандар ол ўқпектеги ёлёнгнин јымжагын, јалбырактарын талдап јип туар.

Баштапкы айларда кураанга минеральный веществолор кыйалта јоктоң керектү. Олор јок болзо, кураандар көп нургунда мылжы болуп јат, койлордың түгин, төжөк ёлёнгди, күзүрүмди, тобракты јип, чөрет кемирип туар. Оноң улам курааның ичеелерине, јумурына оору табылар. Минеральный азырал эдип ағылу јазаган азыралды берерге јараар. Андый азыралды мынайда јазаар: мелдинг 100 килограмм кулурына 10 килограмм тус, 50 грамм темир купорос, 20 грамм хлористый кобальт, 3 грамм йодистый калий кожор. Оның ончозына суу кожоло, лаптап булгап ийгежин, койу колынты боло берер. Оны кирпич аайлу эдип тудала, кургадарга ағылу јерге салып койор. Кураанга берерден озо оны ооктойло, текши кемине 30 процент фосфат кожор. Кураандар бу минеральный азыралды сүреен күүнзеп јигилеер. Оны эдерге күч эмес, кажы ла колхоз ло совхоз көптөдө әдер аргалу.

Курааның азыралында фосфат јеткил болзын деп, кажы ла 100 литр искусственный сүтке 15—20 литр суперфосфатный колынты кожор керек. Кураандардың сёök-тайагы бек, эди-кани тың болзын деп, олорды телчирип јаан учурлу. Оору јукпазын деп, кураандарга антибиотиктер: биовитин, биовит-«40» лө ѡскөлөрин де берерге јараар. Олорды концентраттарга кожуп бергени јакшы.

Койлорды төрөдөр, јаш кураандарды алыш, кичееп чыдадар иш једимдү болоры учы-учында јаныс ла койчыдан, оның ки-

чеңкейинең камаанду болуп жат. Оны озочыл койчылардың көп јылдардың туркунына јуулган ченемели керелейт. Онын учун койчылар кичеенип иштезин, бастыра бойын, бойының билерин ле чыдалын койлорды ла олордың кураандарын кичеерине ууландырзын деп, колхозтордың ла совхозтордың башкарачылары, партийный организациялары койчыларга ајаруны тыңдар учурлу. Олорды ишке, јадын-јүрүмге керектү немелерле жеткилдеер, олордың ортозында политический ишти тыңдар керек. Ол тушта једим болор.

И. БАХТУШКИН,
Журтхозяйственный наукалардың кандидады;
В. КИНОВ,
кой ёскүрери јанынан научный ишчи.

ТӨРӨЛГӨ – БИЙИК ЧЫҢДЫЙЛУ, КӨП НООКЫ

Эчки ёскүрери албаты-хозяйствого бийик баалу көп сырье — ноокы, түк, тере ле эт, сүт берет. Эчки ёскүреринин продукциязының эн ле баалузы ноокы болуп жат. Јенил, јымжак, бек ноокыдан бийик чыңдыйлу арчуулдар ла шальдар, ёскö до эдимдер эдилет. Ноокыдан эдилген эдимдер ёскö ороондорго бийик баала аткарылат.

Ороондо јенил промышленностты сырьело жеткилдеерге јылдың ла 500—800 тонна ноокы, 3—4 мунг тонна эчкинин түгин, эчкинин 18—28 миллион терезин белетеп алар керек. Бу ёйдö керектеген продукцияның јük ле 10—25 проценти иштеп алылат.

Бистинг область ороондо эчкинин ноокызын берип турган эн јаан областтардың бирүзи. 1978 јылда Туулу Алтайдың хозяйствоворы государствного 972 центнер ноокы саткандар. Бу ороонның планының 30 проценти болуп жат. Калганчы он јылдың туркунына бисте эчкимердинг тоозы 2 катапка көптöгөн, ноокының кеми 46,9 процентке бийктеген. Область государственного ноокы садар ўч јылдың планын 162 процентке бүдүрди.

Областьтың эчки малының 63 проценттен ажыразы Кош-Агаш, Улаган аймактарда туруп жат. Улаган аймактың хозяйствоворы откөн јылда кажы ла эчкиден — 448, Кош-Агаш аймактың колхозторы 573 граммнан ноокы тарап алғандар. Андый једим областта мының алдында качан да болбогон.

Быжыл 1 январьдан ала ноокыны государственного садар баалар чик јок бийктедилип калган. Баштапкы катап тараған бир килограмм ак ноокының базы 77 салковой 46 акча

болгон болзо, эмди 87 салковойдон болор, боро ноокының 80 салковойго јетире бийиктедилген. Бааларды анайда бийиктектени эчки ёскүрип турган хозяйствовордың ла танынан улустың јилбиркедүзин көдүрип жат.

Быјыл бистинг областты 162,1 мунг эчки тарап, 765 центнерден ас эмес ноокы алар арга бар. Эчки ёскүрер иште ноокы тараары jaан учурлу керек болуп жат. Оны канайда ёткүртенинен фермалардың эбире јылга бүдүрген ижининг итогы камаанду болор. Шак оның учун озочыл хозяйствовор ноокы тараарына ажындыра лаптап белетенип турулар. Бийик чындыйлу ноокы аларга ла онон јылыйту болбозын јеткилдеерге эн ле озо бу ишти кыска ёйдин туркунына — 10—15 күнге түрген ёткүрерге кичеенер керек. Көп тоолу хозяйствовордо ченемелдү ноокы тараачылар, иштеер улус једишпей турганынан улам эчкilerди тараарын оройтыдып, экинчи тараашты кезикте чек ёткүрбей турганынан улам, көп ноокы јетире алылбай жат. Ёткүрлген производственный ченемелден көргөндо, баштапкы тараашты јўк ле 5—10 күнге оройтыктанда, 25—30 процент ноокы јетире алынбай турганы јарталган. Анчадала көп ноокы малды тайа, јыраалу јерлерде кабырганда јылыйып жат, оның чындыйы да јабызап турат. Эчкилерди эки катап тарайтаны јанжыгып калган. Бойының ёйинде экинчи тараашты ёткүртежин, областының хозяйствоворында ўзери 200 мунг салковойдың баазына турар 49 центнерден ас эмес ноокы алар арга бар. Аналдарда, эчкilerди тараар ишти ёйлүйинде баштаарының учуры сүрекей jaан болгоны жарт.

Баштапкы тараашты баштаары күннин-айдың айалгазынан, малдың угынан, оның күчинен, иркек-тижизинен, жажынан, канайда азырап кичеегенинен камаанду болор.

Мында эн ле озо хозяйствовордың баш зоотехниктери ноокы тараарының чокум планын тургузып, оны колхозтың правлениеzinин эмезе совхозтың директорының јуундарында јөп-тöör учурлу. Ол планда тараашты ёткүрер ишчилдердин списогы, бу ишти бийик кеминде ёткүрери учун каруулу улус тургузьлар учурлу.

Эчкilerди тараар алдында 8—10 часка азырал јок тургузар керек. Олордың ноокызы кургак болор учурлу. Баштапкы тараашты мал кёнү тöröп баштаардан озо ёткүрер. Боос эчкилерди тараар тушта сүрекей чебер ле ајарынкай болор керек.

Ноокы тараар иш эки бёлükке бёлинип жат. Баштапкызында, иштеп турган кижи малды тудуп алала, тарайтан јерге экелип, он бо, сол бо жана чебер жатыргызып, ўч санын — эки колын ла бир будын күлүй тартып алып жат. Кезикте эч-

кини мүүзинен қажааның стенезине буулап алып, мал тараачы кижиинің жаңына бир келтейиле болзын деп кичеер керек.

Бастыра иштерди мынайда улай-телей өткүрер: озо баштап малдың житкезинен, жаагынан, мойнынан ала, оның кийнинде тёжин, жарындарын, арказын, ичин, жалмаштарын жодого жетире тараар. Бир жаңын арутай тарап алала, оноң әкинчи жаңына көчөр. Тарашты бир де әмеш ноокы артпаганча токтотпой өткүрер. Тараш божогон соңында малдың терезинде кара әмезе ак ондү кылгандар артар учурлу. Ол кылгандар малды тыш жаңындагы арбүткеннинг айалгазына чыдамкай турарына јомөлтөзин жетирет.

Әчкілерди тараарында баалу ченемел Кош-Агаш аймактың хозяйстволорында јуулған. Аймактың колхозторында әчкілердин тоозы ла оның продуктивнозы јылдан-јылга өзүп турған. Мындағы колхозтор јылдың ла 50—52 мун әчкілердин ноокызын 8—10 күннің туркунына тарагылайт. Баштапкы тарашта олор бастыра ноокының түжүминин 90—95 процентин алғылайт. Темдектезе, СССР-дин 50 жылдығының адыла адалған колхозто баштапкы тарашты өткүрерге 9—10 бригада төзөлöt. Ол бригадаларда 220—250 кижи иштейт, ол тоодо 6—10 класстардың 160-га јуук ўренчиктери иштегилайт. Кажы ла бригадага 600—1000 әчки тараар жақылта берилет. Андай жақылта бригадада канчà кижи иштеп турганынан камаанду болор. Ўренчик балдарга норма аңыланып берилет. Олорғо мындың нормалар тургузылат: 6-чи класстың ўренчиктериңе — 2,7-чи класстыңына — 3,8-чи класстыңына — 4, 9—10 класстың ўренчиктерине — 5 әчкіден берилет. Кажы ла әчки тараачыга мал ёскүреечилердин бригадазының алған молжузына келиштире план тургузылып жат. Ол планды малдың угы, жақы, ирекек-тижизи канча болгонына келиштире берип јадылар.

Иштінг нормазы, оны бүдүргени учун акча-жал калганчы тараш ла ишчинин жақына келиштире берилип жат. Социалистический мөрйідин әэжилери улусты арбынду ла бийик чындыйлу ноокы тарап аларына јилбиркедип турат. Мөрйідин озочылдарына хозяйствоның башкараачыларының берген бичигиле аймакисполком «аймактың чемпионы» деген ат адап, ады-жолдорын аймактың Күндүлү доскозына бичийт. Эң артық ишчилерге колхозтың чодыла СССР-дин албаты-хозяйствозының једимдерининг Выставказына, амыраар тураларга баар путевка берилет.

СССР-дин 50 жылдығының адыла адалған колхозтың ла Кош-Агаш аймактың чемпионы болуп канча жылга улай комсомолдың члени Татьяна Тулесова чыгып келди. Ол орто тоо-

ло кажы ла күнде 9—10 эчки тарап, 6—7 килограммнан бийик чындыйлу ноокы алуп жат.

Нокы тараарында база бир жаан учурлу керек иш канайда өдүп турганын шингжүлеери, оны төзбөри, чын-чике учет алары, кажы ла бригаданың алган ноокызын түрген класстап, иштинг једимин элбеде жарлаары болуп жат.

Туулу Алтайдың эчки ёскүреечилерининг агару кереги једим алган једимдерди оноң ары көндүктирип, эчки ёскүренинг продуктивнозын бийиктедери, оның шылтузында онынчы бешјылдыктың төртинчи жылына берилген государственный пландарды ла алган социалистический молјуларды бүдүрерин жеткилдеери болуп жат.

В. Тадыкин.

ОЗОЧЫЛ ЧЕНЕМЕЛДИ — БАСТЫРА КОЛЛЕКТИВТЕРГЕ

Бистинг ороон онынчы бешјылдыктың төртинчи жылын иженчилү алтамла баштады. Кийисте арткан ўч жылга бүдүрген ишле советский улус жолду оморкоп жат.

Бешјылдыктың ўч жылынын планын бүдүрерине бистин фабриканың ишчилери жаан јомтолтозин жетирген. Бистин коллектив ўчинчи жылдың жакылтазын откөн жылдың 26 ноябринде бүдүрген. Фабриканың колективи бу бешјылдыкта ёмё- јомблү, нак иштеп жат. Эмди цехтердин, участоктордың, сменалардың ишмекчилери бешјылдыктың төртинчи жылына жаны задачалар темдектеп алган.

Темдектеген једимдерге једер дегени тузаланбаган аргаларды таап тузаланары болуп жат. Бös согор производство иштеер ёйди билгир тузаланары анчадала жаан учур алынат. Мында ёйди жаңыс ла минуттарла эмес, је секундтарла тоолоорго келижет. Айдарда, куучын производствонын тузазын, иштин арбынын бийиктедери керегинде болоры жарт. Производствонын тузазын ла иштин чындыйын бийиктедери учун тартыжу бүгүн тös учурлу задача болуп жат. Производствонын тузазын көдүреринде жаан ийделү арга-күч «Коштой бир де сондоочы јок болзын!» деген кычырулу элбек јонның мöröйи болор учурлу. Бу амадуга једерине жаан јомтолтоны ишмекчилердин, бригадалардың мöröйин, шеф-таскадаачылардың ижи, озочыл ченемелди таркадары болот. Жаңыртаачылардың ченемелин таркадарына эң ле озо оны жакши билип алар, кажы ла кижиге жетирер керек.

Ол амадуга болуп экономический билгирлердин системазы,

коммунистический иштинг школдорын тузаланып жадыс. Школдордо хозяйственный тоолошко ўренери, төс фондторды, иштеги аргаларды ла акча-жөйжөни толо тузаланары, продукциянын бойына турар баазын жабыздары жаан учур алынат. Производствонын тузазын ла продукциянын чынгыйын бийиктедери учун мөрөйди төзөөри колективте откүрип турган төзөмөлдү ле массово-политический иштинг кемиле, творческий, бой-бойын жакшы тоожып, же ол ок юйдө бой-бойына некелтелү айалга төзөөриле айрылышпас колбулу болуп жат. Көп станокторло иштеер баштанкай элбек жол алынган. Ол баштанкайды эн озо эткендердин тоозында Е. И. Ворошина, Б. А. Сорокина, А. Н. Селишева болгондор. Шак анайда көп станокторло иштеерге ишмекчилердин 20 проценти көчкөн. Иштинг арбынын бийиктедери жынан танынан планды бүдүрери учун социалистический мөрөй онон ары özüm алынган. Бу мөрөйдө иштеп турган улустын 82 проценти туружып жат. Качан куучын бу бүдүмдү мөрөй керегинде болгондо, кажы ла ишчи нёкөрин акалаарга турганыла коштой, бой-бойына болуш жетирижерин ајаруга алар керек. Андый ёмё-жёмө болуш јок болғон болзо, бös согоочылар жаан жедимге једип албас эди. Качан ишмекчилер мөрөйлөжип иштегендө, ченемелин алышканда, иш те јилбүлү, көдүрингилү ёдёт. Мөрөй откүрер договор тургузар тушта ченемелдү ишмекчилер сондоочыларга болужып, олордын шеф-таскадаачылары болгылайт. Онын шылтузында мөрөйлөжип турган танынан улус та, бригадалар да, предприятие де бүткүлинче жедимдү болуп калат. Темдектезе, менинг ўүре-желем Е. И. Ворошина Хакасиянын бös согоочызы Н. И. Драницинкова мөрөйлөжöt. Бу мөрөй олордын эжилезине тузалу болуп туру. Е. И. Ворошина 1978 жылда 27 декабрьда 6 жылдын программазын бүдүреле, эмди 1982 жылдын чодына иштеп жат. Ченемел ле ус иш ого мындый жедимге једип алар арга берет. Ол једип алган жедимиле боловзынбай, жаны эп-аргалар, сүмелер бедрейт. Бис бойыстын колективисте бой-бойысла мөрөйлөжип, темдектелген амадуга иштеги озочыл эп-сүмени тузаланганы, иштеер юйди билгир чыгымдаганы көп станокторло иштеерге көчкөни ажыра жедерге сөзис бередис. Мен бös согор ишти Ивановский областьтын Приволжск городынын Яковлевский күделикомбинадында баштагам. ФЗУ-нын школын божодоло, танынан иштей бергем. Бös согоочынын баштапкы алтамдарын иштинг ветерандарынын болужыла баштагам. Озо баштап эки ле станокло иштегем. Бис күделиден скатертьтер сокконыс. Шеф-таскадаачы Татьяна Андреевна Серегинанын болужынын шылтузыла бу профессияны сүүп, тазыга бергем.

Ол мени жана баспазына таскадып, бös согочының једимининг жажыдын турумкай жартап, ўреткен. Мен 1966 жылдан ала Горно-Алтайсқта иштеп јадым: Бойымның билип алганымла, једимимле мен ого — шеф-таскадаачыма молјулу. Бу ёйдин туркунына бир кезек ченемел де, билгир де јуулып, элбegen. Станоктордың күү-табыжынан олордың иштеп турган аайын билип ийедим. Смена башталар алдында ишке психологический жанынан белетенедим. Күүн-табым бастыразы ла производство. Кеденниң тартылганын, учуктар канайда кондырылғанын, станоктордың сүркүштелгениң шингдеп көрүп јадым. Кандай бир једикпес-тутак табылганда, оны кожно иштеп турган нöкөримле түрген түзедерге кичеенедис. Эмеш јаан сынық-бычык болгондо, мастердинг болушчызына јетирип јадым.

Алдында иштеген кижиден сменаны алала, мен станоктор иштедип баштайдым. Жанжыкканы аайынча учук тартып койгон баштапкы станоктың жанынан базып, түүлген учукты чечип, калың жерлерин јуктартып, кирин арчыйдым. Согуп койгон полотноның жанынан келгемде, оның чыңдыйын шингжүлеп көрдим. Мыныла коштой механизмдердин ижин ајарудан чыгарбайдым. Кажы бир станок иштебей барганды, маршрут аайынча ѡдөрин тоқтодып, тургуза ла ол станокко келип, сынық-бычыкты јоголтоло, ишти оноң ары откүредим. Норма аайынча эки станоктың ордына ўч станокло иштеп јадым. Эн же озо ас ёй чыгаргадый ишти бүдүредим. Кажы ла операциялык откүрерине эки катапка шыдар ёй чеберлеп алладым. Бös согор станокло иштеерининг арбыны оны канайда белетегенинен камаңду. Шак оның учун ишмекчи ле мастердинг болушчызы ортодо жакши күүндү колбулар болоры база јаан учурлу.

Бистинг бригадада мастердинг болушчызы болуп бийик квалификациялу Н. Г. Илясов иштеп жат. Ол оборудованиены ёйлү-ёйинде шингдеп көрүп, биске јаантайын болужып турат. Андай специалисттинг иштеген жеринде оборудование калас тураты ас болотоны жарт.

Онынчы бешілдүк башталардан ала мен мебельдинг ўстин жабар 56162 погонный метр, эмезе планга ўзери 19049 погонный метр бös согуп алгам. Бүтүн иштеги календаримде 1980 жылдың апрель айының учи. Иште јууп алган ченемелим, кандай ишти түрген бүдүрерге тазыкканым бийик једимдерге једип алар арга берет. Производствоның озочылдарының узак ёйгө јууп алган ченемелине бистинг ўренчиктерис ўренип алып, тузаланзын деп айдар күүним бар. Бу жакаруны анчадала ГПТУ-ны божодоло, келген јашоскүримге айдайын деп. Олор иштинг ле јўрўмнинг баштапкы алтамдарын эдип жат. Аналайтар-

да, олор талдал алган профессиязынан чёкёбй, јангаксыбай баары јаан учурлу болуп јат. Мен бодозом, кажы ла ченемелдү ишмекчи јиит кижининг јанында болор учурлу. Јаны иштеген уулдың ла кыстың ижи ол ло тарыйын кёндүге бербей јат. Ченемелдү ишмекчи ого болуш јетирип, бойының ус болгон эп-аргаларын көргүзип, жартап, ўреде айдып берер керек. Олорды ишке келерде јылу, најылык айалгада уткып, иштеер ле јуртаар айалгазын јеткилдееринеболжары — ченемелдү нёкёрлёрдин туура салбас кереги. Бу андый ла јенил иш эмес. Јекачан сенинг ўренчигинг иште јенў алганын көргөндө, јүрегинг сүүнет.

Р. Корытова

КУБА РЕСПУБЛИКА

Жирме јыл мынан кайра, јаны јылдың баштапкы күнинде, Батистаның канду диктатуразы революционный ийде-күчтердин согулталарына чыдашпай, антарылган. Ол ороонды јербойнданагы буржуазияның ла американский империализмнин јилбүлерине болуп базынчыктаган. Эмди дезе Кубада јаң ишкүчиле јаткандардың колына кочти. Кубадагы революция јердин Күнбадыш болүгинде баштапкы социалистический государство төзөлдөрине экелген, телекейдеги јайымданаачы движениеге, бистаг планетаның албатыларының амыр-энчү ле социальный ичкери özüm учун откүрип турган тартыжузына салтар јетирген.

Империализмнин ийде-күчтериле калапту согушта революцияның једимдерин корып алыш, социалистический стройдың артыктап турган арга-күчтерин тузаланып, Коммунистический партияга баштаткан кубинский албаты американский империализмге удурлашкан уур айалгаларда социалистический общество төзбөр улу-јаан задачаны бүдүрип туру.

Советский Союзтың ла ёскö карындаштык ороондордың болжына тайанып, јайым ортолыгының ишкүчиле јаткандары албаты хозяйствозын, ўредүзин, социальный јеткилдешти, сукадык корырын, науканы, культураны ёскүреринде билдирилү једимдерге једип алгандар.

Кубаның Коммунистический партиязының 1975 јылда декабрь айда болгон 1 съезді социалистический строительствонын итогторын көрөлө, ороонның özümинин аргаларын чокумдаган.

Республикада социалистический конституция јарадылган, јаны политико-административный болжүш јүрүмгө откүрилген, јанының национальный ла јербойнданагы органдары төзөлгөн, албаты хозяйствовоны пландаарының ла башкаарының јаны

системазы тузаланылат, социализмнин материально-технический базазын төзбөр задачаны бүдүрери ёдүп жат.

Куба телекейдеги социалистический ороондор ортодо ишти ўлежеринде туружат. Мынызы оның экономиказының ۆзүмине јаан учурлу болуп жат. Экономический өмөликтин Советинин члени болуп тура, Куба СЭВ-тинг члендери болуп турган ороондордың социалистический интеграциязының Комплексный программазын бүдүрөринде эрчимдү туружып жат.

Ороонның тыш политиказы марксизм-ленинизмнин ле пролетарский интернационализмнин ээжилери аайынча откүридет. Куба республика империализмге, неоколониализмге удурлажа, курч айалганы јымжадары ла телекейлик өмөлик ишучун, албатылардың жайым ла кемнен де камаан јок ۆзөр праворы јөптөлөри учун, бирекпезининг движениезин тыңыда учун текши тартыжуга билдирилүү јомөлтө эдип жат.

Кубаның ишкүчиле жаткан албатызы бойының озочыл отрядының — Кубаның Коммунистический партиязының башкартузыла терен социально-экономический өскөртүлер эделе, социалистический обществоны төзөп бүдүрөринде жакшынак жедимдерге једип алган.

ТООЛОР ЛО ҚЕРЕКТЕР

Куба Республика Карабский талайдагы Куба, Пинос ортолыктарда ла 1600-ке шыдар оок ортолыктарда туруп жат. Оның площиади — 110,9 мунг квадратный километр. Республиканың албатызы 1976 жылдың учында 9,6 миллион кижи болгон.

Кубаның Коммунистический партиязында 1978 жылдың 1 январине 260 мунганаң ажыра члендер ле кандидаттар тоололгон. 1977 жылда партияга жаңыдан алгандардың ортозында ишмекчилер 55 процентке жуук болгон.

1977 жылда Кубада текши национальный продукт жылына 4 процентке көптөйлө, 10,8 миллиард песо акча боло берген.

Ороондо промышленностың текши продукциязының кеми 1970—1976 жылдарда 55 процентке көптөгөн, 1977 жылда — 3,8 процентке 1978 жылда 2,8 миллиард песо акча капиталовложенилер тузаланылган, ол акчаның 34 проценти промышленностьюко ууландырылган.

Революция женер алдында Кубадагы электростанциялардың ийде-күчи 400 мунг киловаттка жетпей турган, 1978 жылдың учына жууктай ол 5 катапка көптөгөн, 1980 жылда дезе 2 миллион 300 мунг киловаттка жедер.

1976 ўздада ороондо болот кайылтары 250 мун тонна болгон болзо, 1977 ўздада ол 329 мун тоннага јеткен. Машиналар эдерининг ле металлдарды јарандыра иштеерининг продукциязын эдип чыгарары 6,6 процентке көптөгөн.

Кубаның экономиказының төс бөлүги — сахар эдер промышленность јенгүлүү өзүп жат. Сахар эдип чыгарары 1977 ўздада 4,8 процентке көптөйлө, 6,4 миллион тонна, 1978 ўздада дезе 7,4 миллион тонна болгон.

Жайым ортолыгында цемент эдери 19 ўздын туркунына 4 катапка шыдар көптөгөн. 1977 ўздада ол сүрекей көп — 2,6 миллион тоннадан ажыра эдилген. 1976 ўздагызына көрө, кожулта өзүм 6 процент болгон. 1978 ўздада цемент эдер промышленносттын ишчилери бу јаан учурлу продукцияны 2,7 миллион тоннадан ас эмес эдип чыгаргандар.

Калганчы бешјылдын туркунына республикадагы јенил промышленносттын продукциязының јыл сайынгы кожулта өзүми 13 процентке түнгей болгон.

Кубада крестьяндардын таңынан хозяйстволоры эм тургуда 20 процентке јуук. Коллективизация ороонның там жаңы јерлерине јайылып, түрген тебўлерле өзүп жат. Жүк ле калганчы јылда кубинский «колхозтордын тоозы беш катапка көптөгөн.

Жайымның ортолыгының ишчилери сугатаган ла сугарылып турган кыралардан күннин аайынан камаан јокко сахарлу кулузынның, ристин, маала ажының ла өскө дө јуртхозяйственный культуралардын турумкай түжүмдерин алып турулар. Андый кыралар улам ла элбеп турат. 1976—1977 ўздарда 120 мун гектар жаңы јерлер суула јеткилделген. Ороондо сугатаган јерлердин текши площади 700 мун гектарга јеткен.

Бүтүн Кубада кажы ла ўчинчи кижи ўренип жат. Жайымның ортолыгы — Латинский Америкада бичик билбестер јок сок жаңыс ороон. Ўредү керегине барып турган чыгымдар јылдан јылга там ла көптöйт, олор эмди национальный кирелтенинг 7 проценти болуп жат. Бу ёйдö кубинский государство ўредү керегинде революциядан озогы ёйдöгизинен 10 катапка шыдар көп акча чыгымдайт.

Советский Союз ла Куба Республика ортодо саду ла экономика жаңынан ѡмёлик иш өзүп туру. 1977 ўздада товарообороттын текши кеми 3,4 миллиард салковой болгон. Кубаның тышсаду обородының кабортозы Советский Союзка келижип жат.

Албатыхозяйственный пландарды координировать эткенининг ле экономический интеграция өскөнининг шылтузында СЭВ-тин члендери болуп турган ороондорло Кубаның саду обороды калганчы бешјылдыкта ўч катапка көптöп калган.

БАЖАЛЫКТАР

Амыр-энчүни ле социализмди корырында	1
Агитатор фермада	6
Эн тоомжылу улус кёстөлёт	7
Агитаторлор избирательдерге келет	9
Бисти ак-чек иштеерге ўредет	10
Мёрйдö озолоочы	11
Фронтовик-коммунист	—
Айткан сös — аткан ок	13
Малды кöптöдö ѡскүренине јаан ајару эдери	16
Койлорды эрте тöрдöрин тöзöмöлдü ѡткүрер	19
Тöрлгö — бийик чынгыйлу, кöп ноокы	23
Озочыл ченемелди — бастыра коллективтерге	26
Куба Республика	29

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано в печать 14/II 1979 г. Усл. п. л. 1,86. Уч.-изд. л. 2.
Заказ 588. Тираж 516 экз. Цена 5 коп. Формат 60×84¹/16.
АН 11727

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства, г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36. Горно-Алтайская типография, пр. Коммунистический, 27.

5 акча

ГОРНО-АЛТАЙСК · 1979